

Meesterschap en vertrouwen

Gesprek met Willemieke Reijnoudt over wat exemplarisch onderwijs doet met leraren

'Enkele maanden geleden verzorgde ik een nascholingsdag voor een aantal leraren. We hadden tijdens het ochtendprogramma onderdelen uit het exemplaar Anne Frank bestudeerd. Die middag heb ik het uitgevoerd met een groep kinderen; de cursisten waren toeschouwers. Achteraf dacht ik: toch wel een waagstuk, met een vreemde klas en zoveel ogen van ervaren leraren. Maar op dat moment vroeg ik me niet af of het zou gaan. We hadden ons 's ochtends al zo verwonderd over de diepte en reikwijdte van het exemplaar, de vragen hoe je de inhoud kunt ontsluiten en wat zo'n dagboek betekent, dat ik me helemaal niet meer afvroeg of het zou lukken of niet. Als je met zoiets moois als het dagboek van Anne Frank met kinderen aan de slag mag gaan, als je vertrouwen hebt in het onderwerp, in de kinderen, in jezelf en als je ervan overtuigd bent dat de compositie goed is, dan gaat het gewoon.'

Aan het woord is Willemieke Reijnoudt, docente opvoedkunde bij hogeschool *Driestar educatief*. Ze was nauw betrokken bij de totstandkoming van het expertisecentrum en sinds de start van het lectoraat exemplarisch onderwijs is ze ook lid van de kenniskring. De redactie van *Artificium* interviewde haar. Het werd een boeiend gesprek over wat exemplarisch onderwijs met mensen doet en wat ervoor nodig is om ermee aan de slag te gaan.

Oog voor de wereld

'Aanvankelijk was ik helemaal niet zo enthousiast over onderwijskunst. Vriendinnen uit mijn klas waren dat wel toen ze er voor het eerst mee in aanraking kwamen. Ik was eerder sceptisch. Dat je zo diep over iets na kon denken, dat was nog nooit bij me opgekomen. Meegaan naar een uitwisselingsweek in Zwitserland deed ik vooral voor

Willemieke Reijnoudt

de gezelligheid. En afstuderen op onderwijskunst? Ach, dat zag ik dan wel weer. Maar langzamerhand, door de ontmoeting met mensen en het samen uitvoeren van exempels, veranderde er iets bij mij.

Voordat ik met onderwijskunst in aanraking kwam, dacht ik nooit zo diep over de dingen na. Ik had weinig oog voor de wereld waarin ik stond. Onderwijskunst stelde mij voor de vraag: hoe sta ik in de wereld? Voel ik me staan in een wereld vol geheimen en wonderen? Voel ik me staan in de verbondenheid met de geschiedenis?

Ben ik opmerkzaam en kijk ik goed naar de dingen om mij heen? Zo'n houding zat er bij mij niet in. Door exemplarisch onderwijs - deze term gebruiken we de laatste tijd voor onderwijskunst - leerde ik dat je in rust zó naar dingen kunt kijken dat ze stapje voor stapje iets van hun geheim prijsgeven. Dat doet iets met je als mens. Ik merk dat onderwijskunst z'n weerslag heeft op mijn hele leven: als ik in de natuur loop, als ik met mensen in aanraking kom, als ik mijn werk doe. Ik merk dat bepaalde thema's me meer en meer vasthouden.'

Dolgelukkig

'Ik voel me soms geroerd. Dat bedoel ik niet sentimenteel of zo. Als ik een voorbeeld moet geven, denk ik aan het bezoek aan het Openluchtmuseum in Arnhem. Er was daar een man die met een ouderwetse drukmachine afdrukken maakte van een tekst, ondertussen enthousiast vertellend over zijn vak. Ik vertelde hem dat ik in het exemplaar over Gutenberg met kinderen werkte rondom de boekdrukkunst. Tijdens dat gesprek ervoer ik iets van echte ontmoeting. Zoiets raakt je heel diep van binnen. Aan het eind van ons gesprek vroeg ik of ik een afdruk kon krijgen - die eigenlijk voor de verkoop bestemd was. Ik kreeg

hem mee.'

Na een lichte aarzeling vervolgt ze: 'Als ik hier tien jaar geleden was geweest, had ik er niet naar getaald om zo'n afdruk te vragen. Maar nu ging ik dolgelukkig naar huis met een opgerold papiertje waarop een mooi gedicht is afgedrukt.

Ik merk die invloed ook vanuit andere exempels. Als ik in de vakantie vanuit

een berghut de zon zie opkomen, dan schiet die vraag door me heen: wat is dat met het licht? Gek hè?! Exemplarisch onderwijs doet iets met je persoon.'

Onbewust verlangen

Willemieke is actief in nascholings-trajecten op diverse scholen. 'Het is altijd weer spannend hoe mensen zich ontwikkelen gedurende zo'n nascholingstraject. Ik maak het mee dat mensen vanaf dag één helemaal enthousiast zijn. En over het algemeen slaat bij de meesten de vonk vroeg of laat wel over. Er zijn maar weinig voorbeelden dat het écht niet lukt.

Als ik probeer te analyseren wat het is wat mensen raakt, denk ik dat exemplarisch onderwijs appelleert aan een vaak onbewust verlangen van leraren.

Leraren zijn verrast als ze zien hoeveel er te ontdekken valt aan een canon en welke wereld er voor hen opengaat, als ze

wat dit betreft overschatten. Ze doen na wat ze in een cursus gezien hebben en komen dan tot de ontdekking dat het

‘Exemplarisch onderwijs is geen trucje. Wanneer je het concept doorgrondt, betekent het nog niet dat je er ook mee kunt werken.’

zich daarin verdiepen. Ook de wijze van het met elkaar leren spreekt aan: samen in de kring, betrokken op elkaar en op de inhoud.

Er gebeurt iets met mensen wat ze vaak niet kunnen benoemen. Het gaat over hoe je kinderen benadert, wat je hen wilt leren en hoe je kinderen recht doet. Ik verbaas me er iedere keer weer over wat er tijdens zo’n nascholing met leraren gebeurt. En óók met kinderen. Het kernwoord is vertrouwen. Vertrouwen dat het onderwerp waardevol genoeg is en dat je de kinderen iets te bieden hebt. Vertrouwen, ook in de kinderen. Dat ze voelen serieus genomen te worden, dat de meester of juf “in hen gelooft”, dat ze het kunnen. Dat geeft een enorm bevrijdend gevoel aan kinderen.’

Nieuwe vaardigheden

‘Exemplarisch onderwijs is geen trucje. Wanneer je het concept doorgrondt, betekent het nog niet dat je er ook mee kunt werken. Veel leraren moeten nieuwe vaardigheden aanleren, die ze niet in huis hebben en die in onze cultuur ook niet vanzelfsprekend zijn. Bijvoorbeeld deze: hoe breng je leerlingen over de inhoud met elkaar in gesprek? Dat is heel lastig voor veel leraren, omdat het gesprek bijna altijd via de leraar verloopt. Zo’n vaardigheid verwerf je alleen door heel veel te oefenen. In de nascholing kom ik nogal eens mensen tegen die zichzelf

niet gaat. Er zijn zelfs voorbeelden dat het behoorlijk uit de hand liep.’

Verbinding met de inhoud

‘Het is vaak een eye-opener voor leraren dat je er zonder een werkelijke verbinding met de inhoud niet komt. Ze moeten weer echt de inhoud gaan bestuderen. Als ik terugdenk aan mijn eigen onderwijservaring, dan gaf ik ook wel eens lessen waarbij ik me afvroeg: waar gaat dit over? Waarom moeten kinderen dit weten? Dan wordt het nooit wat, ook al probeer je het nog zo enthousiast te doen.

Op zo’n manier kun je nooit met exemplarisch onderwijs aan de slag. Je moet goed thuis zijn in de inhoud en je bewust zijn van de zaak waar het om gaat. Goed luisteren, snel analyseren wat er tijdens een gesprek wordt gezegd en daar op een goede manier richting aan geven, zijn complexe vaardigheden die veel oefening vergen.’

‘Ik wil teveel’

Tijdens een coachingsgesprek keek ik met een leraar naar een video-opname van een gesprek met leerlingen. In een kwartier tijd had deze docent een gesprek gevoerd naar aanleiding van de vraag: wat is dat met het licht? Terwijl we de beelden bekeken, verzuchtte hij: ‘Ik wil veel teveel; die vraag kwam veel te vroeg.’ Dat is ook iets wat leraren moeten leren:

durf je het aan om het stil te laten zijn, om leerlingen de tijd te geven ergens over na te denken?

Eerlijk is eerlijk, de praktijk kan tegenvallen, bijvoorbeeld als het niet lukt om een socratisch gesprek te voeren. In die gevallen bieden we extra coaching aan. En als je mensen terug laat grijpen op hun innerlijke motivatie, dan - is mijn ervaring - blijven ze ervoor gaan, dwars door alle moeilijkheden heen.'

Wat heeft waarde voor kinderen?

Bij onderwijsvernieuwingen wordt vaak gesproken over basis- en randvoorwaarden die eerst vervuld moeten zijn, wil de vernieuwing slagen. Zijn zulke voorwaarden ook te benoemen voor een succesvolle implementatie van exemplarisch onderwijs op een school?

'Ik vind dat heel moeilijk te zeggen. In de nascholing hebben we te maken met heel verschillende scholen. Eén school is echt te typeren als een lerende school waar men voortdurend bezig is met onderwijsvernieuwing, terwijl een andere school veel traditioneler is. Wat ze gemeen hebben - en ik denk dat daar de voorwaarden liggen - is dat ze

de kern van hun taak bezig zijn.'

Pedagogische grondhouding als basis

'In alle ontwikkelingen, zowel bij *Driestar educatief* als op de scholen voor primair en voortgezet onderwijs, gaat het er vooral om dat mensen persoonlijk groeien in het concept exemplarisch onderwijs. Daar is tijd voor nodig, en die is niet altijd beschikbaar. Er moeten ook producten ontwikkeld worden. Dat is de zakelijke kant van het verhaal. Maar uiteindelijk gaat het wel om de ontwikkeling van een pedagogische grondhouding als basis. Exemplarisch onderwijs kan niet buiten jezelf om gaan. Het komt heel dicht bij je. Het heeft met jezelf te maken.

Als ik nadenk over mijn persoonlijke missie binnen het expertisecentrum en de kenniskring, dan gaat het mij er niet om zo veel mogelijk exemplen te ontwikkelen en zo veel mogelijk scholen met exemplarisch onderwijs aan het werk te laten gaan. Het betekent al ontzettend veel winst als scholen met die vragen bezig zijn waarover het in de nascholing ook steeds gaat: wat is waardevol voor leerlingen? Wat moeten we leerlingen meegeven en hoe moeten ze dat op zo'n

'Het is vaak een eye-opener voor leraren dat je er zonder een werkelijke verbinding met de inhoud niet komt'

na willen denken over goed onderwijs. Wat willen we onze kinderen leren? Wat heeft waarde? Hoe zorgen we ervoor dat leerlingen dat onderwijs krijgen waardoor ze gemotiveerd en betrokken raken? Hoe kunnen we daarbij recht doen aan de eigenheid van ieder kind? Eigenlijk gaat het erom dat leraren met

manier leren dat ze verwortelen in de cultuur? Wat betekent dat voor de manier waarop ik leraar ben? Als het scholen daarom te doen is, hebben we met exemplarisch onderwijs veel te bieden.'